

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	135
Land:	Syrien
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
Titel:	"Menneskerettigheder i Syrien 2004"
Optaget på baggrundsmaterialet:	22. november 2005

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Syrien 2004

---

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Syrien befinner sig i en brytningstid. Händelseutvecklingen under 2004 återspeglar en ambivalens till mänskliga rättigheter som satt såväl positiva som negativa spår vad avser situationen för de mänskliga rättigheterna i landet. Den inrikespolitiska reformdebatten, Arabförbundets förnyelsedebatt och inte minst överenskommelsen med EU om ett associationsavtal torde ha haft en positiv effekt på MR-situationen. Den negativa utvecklingen i den arabisk-israeliska konflikten, Irakkrigets effekter, kampen mot terrorismen har å andra sidan medfört en ökad betoning på kontroll över vad som regimen uppfattar som destabiliserande aktiviteter, t ex kurdernas kollektiva identitetssträvanden, genom en skärpt kontroll från säkerhetstjänsterna med åtföljande godtycklighet som resultat.

Undantagstillståndet från 1963 råder alltjämt och inverkar starkt negativt på respekten för en rad grundläggande mänskliga rättigheter, inte minst de medborgerliga och politiska rättigheterna. Rättssäkerheten försämras av förekomsten av ett stort antal inflytelserika säkerhetstjänster, säkerhets- och militärdomstolar och en utbredd korruption.

Sedan den nuvarande presidenten Bashar al-Assad tillträdde år 2000 tycks emellertid människors utrymme för att uttrycka sina åsikter ha ökat något, särskilt i privata sammanhang. Politiska aktiviteter som ifrågasätter eller syftar till att ändra rådande system tolereras dock inte. Det förekommer fortfarande hot och trakasserier av journalister, liksom MR-aktivister och advokater som arbetat för oppositionella. Godtyckliga arresteringar förblir ett problem. Regimen blockerar alltjämt vissa hemsidor.

Enligt konstitutionen är Baathpartiet det styrande partiet, som är garanterat majoritet i parlamentet och andra viktiga statliga institutioner. Varken parlaments- eller presidentvalen kan betraktas som fria och rättvisa.

Syrien har i o m med ratificeringen av konventionen mot tortyr den 19 augusti 2004 tillträtt majoriteten av de centrala MR-konventionerna.

Amnesty rapporterade den 11 augusti att man erhållit information om åtta dödsfall i Syrien till följd av tortyr och misshandel i förvar därtills under 2004, att jämföras med två rapporterade dödsfall under 2003.

Dödsstraff stipuleras för ett antal brott, inklusive för fall av "opposition mot revolutionens mål" som anses särskilt allvarliga samt för medlemskap i det Muslimska brödrskapet. Det finns dock inga uppgifter om verkställda avrättningar under senare år.

Yttrande- och föreningsfriheterna förblir starkt kringskurna, trots att begränsade lättnader har skett under senare år. Alla fackföreningar måste tillhöra en statligt kontrollerad paraplyorganisation. Alla NGOs måste enligt lag godkännas av myndigheterna för att få verka. Utrymmet för MR-grupper att verka utan formell registrering tyck dock ha dock ökat under senare år. Detta yttrar sig bl a i att icke-registrerade MR-gruppers verksamhet i viss mån tolereras och att ett antal demonstrationer har tillåtits under 2004.

Ordföranden för den icke-tillåtna NGO:n Committee for the Defence of Democratic Liberties and Human Rights in Syria, Aktham Naissé, arresterades i april. Han frisläpptes mot borgen den 16 augusti. Hans rättegång har skjutits upp till den 16 januari 2005.

Det finns inga uppenbara tecken på diskriminering på religiösa grunder bland de många minoriteterna, inklusive de kristna. MR-organisationer har under året uttryckt oro över godtyckliga arrester av personer med islamistisk profil.

Kurderna, som utgör 10 procent av befolkningen om ca 17 miljoner, är inte utsatta för direkt förföljelse men åtnjuter inte heller fulla minoritetsrättigheter. 200-250 000 av dem är statslösa och saknar därför även en rad individuella rättigheter.

Sammanstötningar längs etniska linjer mellan kurder å ena sidan och etniska araber och regimen å den andra i mars i 2004 ledde enligt officiella uppgifter till 25 personers död. Kurdiska källor har rapporterat om hundratals arresterade, inklusive minderåriga. Fem av de åtta rapporterade dödsfallen under året till följd av tortyr och misshandel i förvar var enligt Amnesty kurder. Ett 30-tal kurder står åtalade eller ska åtalas framför säkerhetsdomstolen. Ytterligare 140 väntar på åtal i militärdomstol. Flertalet av de som arresterades i samband med oroligheterna förefaller i övrigt att ha frisläppts.

Kvinnors situation i Syrien är med regionala mått god, men bl a sharialagen verkar i flera fall diskriminerande mot kvinnor i bl a civilrättsliga frågor såsom äktenskap, skilsmässa och vårdnad av barn. Lagen förutser strafflöshet vid hedersmord och straffrihet för våldtäktsmän som gifter sig med sitt offer. Kvinnorepresentationen i parlamentet är den högsta i regionen.

Stora framsteg vad gäller landets utvecklingsnivå har skett under senare decennier. Större delen av befolkningen har tillgång till bassjukvård och grundskola. Detaljerad statistik om fattigdom saknas, men Syrien anses tillhöra de medelutvecklade länderna i världen. Arbetslösheten uppskattas av många inofficiella bedömare till 20-25 procent.

Syrien har inte tillträtt 1951 års flyktingkonvention och saknar nationell flyktinglagstiftning. De 400 000 palestinska flyktingarna åtnjuter med några undantag fulla rättigheter. Irakier är den största gruppen flyktingar registrerade hos UNHCR.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna för mänskliga rättigheter samt rapporter till FN:s konventionskommittéer

Syrien tillträdde den 19 augusti konventionen mot tortyr, men gjorde en reservation för artikel 20 om FN:s tortyrkommittés befogenheter. Syrien har däremot inte ratificerat det frivilliga protokollet till tortyrkonventionen.

Därutöver har Syrien ratificerat följande centrala MR-konventioner:

- Konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna (ICCPR).
- Konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (ICESR).
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD).
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC).
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor (CEDAW).

Syrien har undertecknat – men ej ratificerat – Romstadgan för den internationella brottmålsdomstolen (ICC). Syrien har inte heller tillträtt de båda fakultativa protokollen till ICCPR.

Syrien tillträdde 2003 de två tilläggsprotokollen om handel med barn och om barn i väpnade konflikter till CRC. Syrien har gjort en generell reservation till artiklar i CRC i den mån de inte är i överensstämmelse med nationell lagstiftning och den muslimska shariarätten.

Syrien har även gjort en generell reservation till CEDAW i den mån dess artiklar inte står i överensstämmelse med sharia och nationell lagstiftning.

Syrien har inte tillträtt det frivilliga protokollet till CEDAW. Arbetet med den första rapporten till CEDAW-kommittén - som skulle ha lämnats in den 27 april 2004 - har påbörjats. Det rapporteras att synpunkter från icke-registrerade NGOs – som dessutom har författat en skuggrapport - har inhämtats.

FN:sommitté för de mänskliga rättigheterna (hädanefter benämnd MR-kommittén) tog upp Syriens andra periodiska rapport till behandling 2001. Kommittén välkomnade rapporten men beklagade förseningen och bristen på information om MR-situationen i Syrien. Kommittén uttryckte fortsatt oro vad gällde bl.a. undantagsstillståndet (se vidare under punkt 5), brister i syrisk lagstiftning som sätter konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter på undantag, dödsstraff, försvinnanden och utomrättsliga avrättningar, avsaknaden av självständiga organisationer för mänskliga rättigheter, förekomsten av tortyr i fångelser, långvariga fängelsevistelser utan rättgång och dom, samt förekomsten av s k säkerhetsdomstolar. Kommittén tog även upp kvinnors och kurdernas situation.

Syriens tredje rapport till MR-kommittén lämnades in den 5 juli 2004, drygt ett år försenad. Den har ännu inte diskuterats i MR-kommittén. En av de icke-tillåtna men i någon mån tolererade MR-organisationerna har författat en skuggrapport till den syriska regeringens rapport.

Syrien har flera utestående rapporter till CERD-kommittén. 1998 inlämnade Syrien en sammanfattande rapport. I sin kommentar från 1999 uttrycker kommittén bl.a. oro över situationen för de statslösa kurderna i Syrien (se punkt 16).

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Syrien tillträdde alltså i augusti 2004 konventionen mot tortyr med en reservation mot artikel 22 om FN:s tortyrkommittés behörighet. Såväl konstitutionen som flera regler i strafflagstiftningen stadgar straff för tortyrförövare. Samtidigt försvårar "Lagen om säkerhetstjänsterna" åtal för tortyr mot deras anställda eftersom initieringen av ett sådant åtal är avhängigt ett beslut av Inrikesministeriets disciplinkommitté.

Amnesty rapporterade den 11 augusti att åtta personer hittills under året hade avlidit i Syrien av sviterna av tortyr eller misshandel i förvar. Det rapporteras att tortyr utövas främst i samband med gripande och förhör, såväl av civil polis som av säkerhetstjänsterna, men framför allt av de senare. Utomrättsliga avrättningar eller politiska mord, vilket inte varit okända fenomen tidigare i Syrien har, enligt vad som är känt, inte förekommit de senaste åren.

Förhållandena i fångelser och häkten, särskilt för politiska fångar, är ofta undermåliga. Internationella besökare tillåts vanligen inte heller besöka

fängelserna, men i oktober 2004 tilläts en delegation från ett EU-land besöka ett utvalt fängelse.

4. Dödsstraff

Den syrisk strafflagen stadgar dödsstraff för bl.a. mord, sexuella övergrepp och sedlighetsbrott samt vissa narkotika- och ekonomiska brott. Dödsstraff kan – åtminstone teoretiskt - även utdömas i fall av politisk karaktär. Lagen från 1964 om "opposition mot revolutionens mål" – enighet, frihet och socialism - kan enligt lagen medföra livstids fängelse eller, i fall som bedöms särskilt allvarliga, dödsstraff. Lag 49 från 1980 stipulerar att en person som är medlem i det förbjudna Muslimska brödraskapet (som låg bakom en våg av våldsdåd riktade mot regimen under 70- och 80-talen) kan bestraffas med döden.

Verkställigheter offentliggörs inte och det är därför svårt att avgöra om avrättningar utförs. Under senare år har inga rapporter om verkställda avrättningar förekommit. Det finns ingen offentlig diskussion rörande dödsstraff.

5. Rättssäkerhet

Konstitutionen slår fast principen om maktindelning mellan den verkställande, lagstiftande och dömande makten. Samtidigt ger den presidenten funktioner inom alla tre områdena (se vidare under punkt 9).

Den syrisk konstitutionen skyddar i princip grundläggande fri- och rättigheter, men skyddet sätts ur spel genom undantagstillståndet som, med hänvisning till krigstillståndet med Israel, hot från fundamentalistiska grupper etc, har varit i kraft sedan 1963. Under undantagstillståndet tilläts den verkställande makten att vidta en rad extraordinära åtgärder på de facto permanent basis och utan att de föregås av beslut från någon rättslig instans. Till dessa åtgärder hör mötesförbud, kontroll och konfiskation av tryckt material, genomsökning av hus eller företag, arresteringar m.m.

MR-kommittén uttryckte i sina slutsatser 2001 oro för undantagstillståndet som medför att Syrien befinner sig i ett kvasi-permanent allmänt nödläge. MR-kommittén uppmanade Syrien att vidta åtgärder för att kraven enligt artikel 4 ICCPR - som ger en stat möjlighet att derogera från en del av sina åtaganden enligt konventionen, dock inte från rätten till liv, rätten till tanke-, samvets- och religionsfrihet samt förbud mot tortyr - skall anses vara uppfyllda.

Säkerhetsdomstolen inrättades 1968 och har som specialitet att behandla fall som rör "opposition mot revolutionens mål" (se under punkt 4). Presidenten har i sin egenskap av "högste chef" för undantagslagarna rätt att besluta om att ett visst fall ska behandlas i säkerhetsdomstolen.

Rättegångarna i säkerhetsdomstolen uppvisar stora brister i rättssäkerhet. De flesta av de tilltalade har varit frihetsberövade under en längre tid utan juridisk prövning. Försvarare ges inte tillfälle att träffa den tilltalade eller att ta del av åtalsakten före rättegången. Som regel tillåts inte muntligt försvar.

Frikännanden förekommer i ett fåtal fall, men som regel utdöms långa straff utan proportion till åtalpunkterna. Brottsrubriceringarna är i regel mycket generella och bevisprövningen följer inte godtagbar standard. Domstolen tar inte hänsyn till påståenden om att bekännelser framtvings under tortyr. En dom i säkerhetsdomstolen kan inte överklagas men påföljden granskas av inrikesministern som kan fastställa, ogiltigförklara eller ändra domen.

Säkerhetsdomstolens rättegångar offentliggörs vanligtvis inte. Efter upprepade förfrågningar tillåts dock observatörer från EU-ambassader närvara vid ett par av säkerhetsdomstolens rättegångar under 2004.

Den 15 februari 2004 avskaffades den Ekonomiska säkerhetsdomstolen, som var en specialdomstol för brott mot valutalagstiftningen och andra finansiella regleringar. Det är inte känt om dessa brott nu behandlas av de civila domstolarna eller av den andra säkerhetsdomstolen.

Det finns även olika militärdomstolar som med hänvisning till undantagslagarna även behandlar till synes civila ärenden. I juli 2003 arresterades 14 personer i Aleppo och åtalades med hänvisning till undantagslagarna i en militärdomstol. Rättegången bevittnades av EU-diplomater. De åtalade friades från anklagelsen att de skulle ha "hotat konstitutionen" men 13 av dem dömdes den 1 april till tre månaders fängelse för medlemskap i en förbjuden organisation. En av dem dömdes till ett års fängelse, men kom enligt uppgift att omfattas av en allmän presidentamnesti i juli (se vidare under punkten 6).

Säkerhetstjänsterna har med hänvisning till undantagslagarna rätt att utöva dömande makt vid vad som betecknas "mindre brott". Det rapporteras att säkerhetstjänsterna bl a använder sig av denna befogenhet mot personer som uttryckt kritik eller förolämpningar, t ex mot regimen. Dessa beslut, som kan leda till upp till ett års förvar, rapporteras fattas på någon av säkerhetstjänsternas kontor utan närvaro av försvarsadvokat eller vittnen och ibland t o m utan att den anklagade närvarar.

De vanliga domstolarna är enligt konstitutionen oberoende men både personliga kontakter och mutor uppges förekomma i relativt hög grad. Rättegångarna i civila domstolar lever inte heller upp till internationella rättsstandarder.

6. Personlig frihet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer men antalet har minskat i jämförelse med de omfattande arresteringar som ägde rum under 80-talet. Det förekommer dock alltså att personer arresteras utan att anhöriga informeras. Gripanden av oliktankande sker främst genom de olika säkerhetstjänsternas försorg. Den gripne hålls i regel frihetsberövad under lång tid, ofta utan möjlighet till kontakter med omvärlden och utan åtal eller rättegång. Det förekommer också att fängslade kvarhålls betydligt längre i fängelse än vad domen mot dem stipulerar.

Ökade insatser mot terrorism sedan den 11 september 2001 har dock sannolikt bidragit till att öka antalet godtyckliga arresteringar bland personer som anses ha 'islamistisk profil'. Bl a Amnesty och Human Rights Association of Syria (HRAS) har under året rapporterat om flera arresteringar av personer som återkommit till Syrien från utlandet med hänvisning till att de tillhör det förbjudna Muslimska brödrskapet. Åtminstone en man har under året dömts till döden – omedelbart omvandlat till livstids fängelse - för medlemskap i brödrskapet.

Efter ett flertal amnestier under president Bashar al-Assads tid har antalet politiska fångar minskat betydligt men det finns inga säkra siffror. Amnesty uppskattar antalet till åtminstone 800, av vilka de flesta tros tillhöra det Muslimska brödrskapet, Islamic Liberation Party och den pro-irakiska grenen av Baathpartiet. Endast ett fåtal uppges tillhöra något av de förbjudna kommunistpartierna. Även ett antal kurder och MR-aktivister kan anses vara fängslade på politiska grunder. Tio framträdande oppositionella, inklusive två parlamentariker, arresterades i samband med ett omfattande nedslag mot icke-tillåten politisk aktivitet under 2001 och dömdes till mellan två till tio års fängelse. Sex av dem avtjänar fortfarande sina straff, inkl. de två parlamentarikerna.

En ny amnesti utfärdades i juli av presidenten för ett visst antal specificerade brott begångna före den 15 juli 2004. Ungefär samtidigt släpptes ett antal politiska fångar som avtjänat sitt straff, vissa av dem med råge.

Ett reformpaket ägnat att attrahera det stora antalet exilsyrier att återvända har initierats. Till de föreslagna åtgärderna hör en allmän preskribering av inkallelser till militärtjänsten.

Det förekommer att politiska aktivister förhindras att resa ut ur landet. Tidigare krav på att i förväg ansöka om utresetillstånd har dock avskaffats för flertalet. Undantagna är fortfarande män med en bakgrund inom försvaret, vilka fortfarande måste söka tillstånd före utresa. Även barn måste ha en giltig

utresevisering från myndigheterna. Denna utfärdas endast med faderns samtycke. Gifta män kan ansöka om utreseförbud för hustrur, t ex med hänvisning till vårdnad av barn eller anklagelser som stöld. Hustrur kan överklaga reseförbud i domstol.

En del av de 200-250 000 statslösa kurderna nekas såväl någon typ av id-kort som resedokument (se vidare under punkten 16).

Resor till Israel är förbjudna. Syriska medborgare som misstänks för att ha besökt Israel kan ställas inför rätta. Utländska medborgare med israeliska stämplor i passet nekas inresa.

7. Straffrihet

Avsaknaden av kontroll av åtgärder som vidtas med hänvisning till undantagstillståndet bidrar till att brott inte sällan går förbi obestraftade. Omfattande kränkningar mot de mänskliga rättigheterna begås bl a av de många säkerhetstjänsterna, vars verksamhet är oberoende av varandra och i princip utanför rättslig kontroll. Endast i få fall får detta något rättsligt efterspel. T ex medför "Lagen om säkerhetstjänsterna" att det är svårt att åtala en anställd för säkerhetstjänsterna för tortyr (se under punkten 3).

Korruptionen är därtill omfattande och bidrar till att lagar sätts ur spel. Det finns ingen institution av ombudsmannakaraktär med uppgift att ta emot anmälningar från allmänheten och granska statliga aktörers efterlevnad av lagar. Det rapporteras finnas ett stort antal domar i civilmål mot staten som inte har implementerats, t ex i fall då staten har dömts att utbetala skadestånd till enskilda t ex till följd av en dom som befunnits ogiltig.

8. Yttrande- och mediafrihet m. m.

Konstitutionen garanterar rätten att uttrycka sig fritt i tal och skrift. Lagen om "opposition mot revolutionens mål" – enighet, frihet och socialism – stipulerar dock fängelse eller t o m dödsstraff för dem som uttrycker opposition mot dessa mål (se under punkterna 4 och 5).

Människor förefaller emellertid sedan president Bashar al-Assads tillträde år 2000 uttrycka sina åsikter relativt fritt, åtminstone i privata sammanhang. Offentliga politiska åsikter eller aktiviteter som ifrågasätter rådande system eller det högsta ledarskapet, inklusive presidenten och hans familj, tolereras dock inte. Regimen kontrollerar de flesta inhemska media. Självzensur är vanligt förekommande. Direktensur av film och annan kultur förekommer.

Det syriska telebolaget erbjuder internetservice, som alljämt har en begränsad geografisk och demografisk spridning. Marknaden växer dock relativt snabbt. Internet, liksom mobiltelefonin, kontrolleras och en del hemsidor blockeras.

Det rapporteras att det fortsatt kan vara svårt att tillgå e-posttjänster såsom Yahoo och Hotmail.

I vissa fall publiceras avvikande syriska åsikter i flera libanesiska tidningar (även arabiskspråkiga) eller i regionala arabiska TV-kanaler som har stor tittarkrets i Syrien, där parabolantenner för mottagning av satellit-TV numera är tillåtna. Kritik mot regimen i viss riktning tillåts även på ett fåtal arabiskspråkiga websidor som har öppnat på senare år och som inte blockeras av regimen.

Presslagen från 2001 öppnade upp för privata media, varav de flesta är bildrika vecko- eller månadstidskrifter. Privat radio tillåts 2002, men den sänder bara underhållningsprogram. Presslagen förbjuder samtidigt publicering av information som anses kunna skada den "nationella säkerheten, samhällets enighet, arméns säkerhet, respekten för landet och landets ära och den syriska ekonomin". Inga publikationer som kräver ändringar i konstitutionen med hjälp av "icke-konstitutionella" metoder och/ eller manar till civil olydnad tillåts under den nya lagen. Journalister och publicister som bryter mot lagen riskerar fängelsestraff på upp till tre år, samt böter på upp till 21,000 USD. Därtill har myndigheterna rätt att stänga berörd tidning/förlag.

"Lagen om Journalistförbundet" slår fast att förbundet står bakom "revolutionens mål" och att förbundet aktivt ska sträva efter att förverkliga Baathpartiets direktiv. Journalister måste i praktiken vara medlemmar i Journalistförbundet för att kunna arbeta i mediavärlden.

Det förekommer att journalister utsätts för hot och/eller trakasserier av säkerhetstjänsterna. Det förekommer även hot och intimidering av oliktankande i försök att hindra dessa från att uttrycka och sprida sina åsikter, liksom hot mot advokater som försvarat oliktankande.

Utländska media rapporteras ibland ha svårt att få visum/licens för sina korrespondenter att verka i Syrien. Med undantag för media från andra arabländer är flertalet korrespondenter för utländska media syriska journalister. Under 2004 anordnades ett seminarium för såväl syriska som utländska journalister i Damaskus av brittiska BBC.

Konstitutionen medger privata föreningar, men ger samtidigt staten möjlighet att införa begränsningar på detta område. Tillstånd krävs för all föreningsverksamhet. Flertalet registrerade NGOs är av välgörenhetskaraktär eller närstående statsstrukturen. MR- grupper m fl nekats däremot registrering eller avstår från att ansöka om registrering för att undvika avslag. Ett antal grupper, t ex MR-organisationer och kurdiska partier, verkar dock utan legal registrering. Deras aktiviteter tolereras i varierande utsträckning. Tillåtna möten bevakas regelmässigt av säkerhetstjänsten. Utländska NGO:s har traditionellt

sett haft mycket svårt att få tillstånd att verka i Syrien. De som finns arbetar med kvinnor, barn och sociala frågor. Föreningslagstiftningen uppges finnas vara föremål för granskning. Ingen information om planerade ändringar har ännu offentliggjorts.

Religionsfriheten är fastslagen i konstitutionen och inskränks i stort sett inte i annat än vad som följer av allmänna bristen vad gäller yttrandefriheten. Mission är inte förbjudet i lag men uppskattas inte av myndigheterna. Jehovas Vittne är förbjudet sedan 1964 och betraktas som en sionistisk organisation. Fredagsbönerna övervakas i regel av säkerhetstjänsten. Samtliga religiösa samfund måste vara registrerade hos regeringen.

Rätten att bilda fackföreningar garanteras av konstitutionen. I praktiken kan dock inte arbetstagare organisera sig i från staten oberoende fackföreningar. Alla fackföreningar måste tillhöra det enda centrala förbundet "General Federation of Trade Unions". Denna dominerar i sin tur av det statsbärande partiet. Lagen förbjuder inte strejker men vid de få tillfällen där strejker har varit förestående har det slutat med arresteringar och ingripanden från säkerhetstjänsten.

9. De politiska institutionerna

Syrien har ett sekulärt styre och saknar statsreligion. Konstitutionen stadgar dock att presidenten, som väljs på förslag av Baathpartiet, ska vara muslim. Enligt konstitutionen är Baathpartiet det styrande partiet och garanterat majoritet i parlamentet och andra viktiga statliga institutioner.

Konstitutionen slår fast principen om maktindelning mellan statens verkställande, lagstiftande och dömande grenar. Samtidigt ger den presidenten funktioner inom alla tre områdena. Presidenten kan t ex på egen hand utfärda förordningar (presidentdekret). Till sådana presidentdekret hör bl a utnämningar av domare till konstitutionsdomstolen, som endast kan bestrida lagars förenlighet med konstitution på uppdrag av presidenten alternativt om det finns stöd för detta hos en fjärdedel av parlamentets medlemmar.

Presidenten är även "högste chef" för undantagslagarna, och kan i denna egenskap bestämma över vilken domstol som ska döma i enskilda fall (civil, militär eller säkerhetsdomstolen). Han är även ordförande för Högsta domarämbetet, som bl a ansvarar för utnämningen av domare.

Varken president- eller parlamentsvalen kan betraktas som fria och rättvisa. Presidentval äger rum vart sjunde år. I juli 2000 valdes Bashar Al-Assad till sin fars efterträdare (med 97 procent av rösterna) och intog därefter också en rad andra höga poster inom både militären och det statsbärande Baathpartiet. Flera

av cheferna för säkerhetstjänsterna och armén sitter även på höga poster inom Baathpartiet.

Parlamentet består av 250 ledamöter som väljs i direkta val vart fjärde år. Det senaste valet ägde rum den 9 mars 2003. Konstitutionen slår fast Baathpartiets överhöghet, men i övrigt saknar Syrien lagstiftning om politiska partier. Deltagandet av ett antal andra de facto godkända partier, som tillsammans med Baathpartiet ingår i den Nationella Progressiva Fronten (NPF), är alltså inte reglerad i lag, utan baserad på politiska beslut. NPF är garanterat 2/3 av parlamentsplatserna. 1/3 av parlamentets platser är sedan 1990 reserverade för oberoende - men av statsmakten godkända - kandidater. Parlamentet tar inga egna initiativ och dess roll är begränsad till att ge synpunkter på regeringens lagförslag. En lag om politiska partier har under ett antal år sagts vara under förberedelse. Inga detaljer är dock kända kring denna nya lag.

Kvinnor deltar utan formella restriktioner i det politiska livet. Trettio av parlamentsledamöterna är kvinnor (12 procent), vilket i relativa termer är högst bland arabländerna. Av de 31 regeringsmedlemmarna är 2 kvinnor.

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Diskriminering i arbetslivet är med regionala mått mätt ett mindre problem i Syrien. Palestinier och kurder (med undantag för statslösa kurder och i viss mån judar) liksom olika religiösa och etniska grupper hävdar sig väl på arbetsmarknaden och åtnjuter samma rättigheter som alla syrier i gemen. Lagen förutsätter samma lön för kvinnliga och manliga arbetstagare. Kvinnors deltagande i lönat arbete är endast drygt 17 procent, att jämföras med 74,5 procent bland män.

Personer som ansöker om statlig anställning måste ha säkerhetstjänsternas godkännande. Fram tills nyligen hade regeringen rätt att avskeda statligt anställda och förhindra dem från att söka anställning inom en annan myndighet utan att ange skäl för detta. Det rapporteras att denna befogenhet bl a har använts för att avskeda politiskt aktiva personer. I november 2004 gav dock parlamentet sitt godkännande till ett reviderat lagförslag som därefter sändes till presidenten för antagande via dekret. I detta reviderade lagförslag har rätten att avskeda statlig personal utan att konsultera fackföreningar eller rättsliga instanser överförs till presidenten. Antagandet av lagförslaget föregicks av en ovanligt livlig debatt i parlamentet, där många parlamentsledamöter uttryckte motstånd mot att avskedade statligt anställda inte kan överklaga regeringens beslut, något som många ansåg strida mot konstitutionen.

Syrien har bl a ratificerat följande ILO-konventioner:
Föreningsfrihet- och förhandlingsrätt (nr 87 och 98)

Icke-diskriminering i arbetslivet (nr 100 och 111)

Förbud mot tvångsarbete (nr 29 och 105).

Förbud mot barnarbete (nr 138 och 182)

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Stora framsteg har gjorts inom hälsosektorn under de senaste tre decennierna. Barnadödligheten liksom mödrars död i barnsäng har minskat dramatiskt. Den förväntade medellivslängden har ökat och uppgick 2002 till 71,7 år. Den var något högre för kvinnor (73 år).

Enligt UNDP:s Human Development Report för 2004 allokerar Syrien 2,4 procent av BNP till sjukvård i offentlig regi. Nittio procent av befolkningen sägs ha tillgång till bashälsovård, även om kvalitén inte alltid är tillfredsställande. Mer kvalificerad vård erbjuds av privata sjukhus i större städer, men till en hög kostnad.

12. Rätten till utbildning

Tillgången till grundläggande skolgång är god. Stora förbättringar vad gäller läskunnighet har uppnåtts under senare år. Andelen läskunniga bland befolkningen över 15 år uppgick 2002 enligt UNDP:s statistik till nära 83 procent, att jämföras med knappt 65 procent 1990.

Andelen kvinnor inom utbildningssystemet är lägre på alla nivåer. Läskunnigheten är sämre bland kvinnor, speciellt bland de äldre generationerna. Drygt 74 procent av kvinnorna var 2002 läskunniga jämfört med 91 procent av männen. Ett problem finns bland unga kvinnor på landsbygden där ett stort antal flickor hoppar av skolan för tidigt. Många av dessa flickor gifts bort i mycket tidig ålder. Skillnaden mellan könen vad gäller läskunnighet är betydligt mindre bland ungdomar. Läskunnigheten bland ungdomar 15-24 år är ca 95 procent (ett par procent lägre bland kvinnor).

FN:s kommittén för barnets rättigheter (hädanefter kallad barnkommittén) välkomnade i sitt yttrande i juli 2003 höjningen av den obligatoriska skolgången från 12 till 15 år. Statliga skolor är avgiftsfria. Enligt UNDP:s Human Development Report 2004 allokerade regeringen ca 11 procent av de offentliga utgifterna till utbildning åren 1999-2001 (4,1 procent av BNP). Privata skolor tillåts på alla nivåer efter godkännande från myndigheterna. Engelska blir alltmer utbrett och är andraspråk i utbildningen.

Utbildningssystemet anses dock av många att vara i stora behov av reformer, och ett reformpaket är f n under utarbetande hos Utbildningsministeriet. Läroplanen anses behöva moderniseras. Pedagogiken baseras även på universitetsnivå till stor del på inläring utantill.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Enligt UNDP:s Human Development Index för 2004 tillhör Syrien idag de medelutvecklade länderna i världen. Syriens utvecklingsnivå har ökat avsevärt under de senaste decennierna, vilket bl a tar sig uttryck i förbättrad tillgång till sjukvård och utbildning (se punkterna 11 och 12), tillgång till vatten och elektricitet m m. Klyftorna mellan olika samhällslager i det syriska samhället torde vara mindre än i flertalet grannländer. Det saknas dock detaljerad information om fattigdom i Syrien, t ex om antalet personer med en inkomst under 1 USD om dagen. Flertalet fattiga tros bo i de delar av landet där öken är utbredd. Många av dem är nomader. Även städernas arbetslösa utgör en sårbar grupp, liksom icke-jordägande landsbygdsbefolkning.

Arbetslösheten uppgår officiellt till ungefär 10 procent. Inofficiella bedömare menar att den kan uppgå till 20-25 procent och att den är ännu mycket högre i landets nordöstra del, inte minst bland ungdomar. Mer än 200 000 ungdomar beräknas träda in på arbetsmarknaden varje år.

Årlig BNP per capita uppgick 2002 till 1 224 USD per capita, vilket är bland de lägre i regionen. Köpkraftsanpassad BNP per capita uppgick 2002 till 3 620 USD. Den skilde sig enligt UNDP kraftigt åt mellan kvinnor (1 549 USD) och män (5 496 USD). Kvinnors tillgång till kapital och deltagande i det lönade arbetslivet är betydligt mindre än mäns (se under punkt 10).

14. Kvinnans ställning

Kvinnors situation i Syrien är med regionala mått mätt god och kvinnor åtnjuter relativt sett stor frihet och i princip samma rättigheter som män i arbetslivet. Dock skiftar kvinnors förutsättningar beroende på den socialgruppen de tillhör, liksom beroende på om de bor i stad eller på landsbygden. Kvinnors personliga frihet beror också på hur konservativa deras familjer är avseende religion, sociala värderingar och traditioner etc.

Syrien ratificerade 2003 CEDAW-konventionen, men gjorde en reservation i den mån konventionen står i strid med sharia och nationell lagstiftning, vilka alltså enligt syrisk uppfattning skall ha företräde. Religiösa domstolar beslutar i familjerättsliga frågor, som följer religionstillhörighet vad gäller frågor relaterade till äktenskap och skilsmässa. I övriga familjerättsliga frågor, t ex vårdnad av barn och arv, gäller den muslimska sharia-lagen för alla, även för icke-muslimer.

Oavsett religionstillhörighet är det svårare för kvinnor än för män att ta ut skilsmässa, dels p g a striktare regler för kvinnor, dels p g a avsaknaden av krav på maken att betala underhåll och dela egendom som införfäffats under äktenskapet. Däremot måste mannen betala en med kvinnans föräldrar

överenskommen summa i form av hemgift varav hälften utfaller vid eventuell skilsmässa.

Sharialagen verkar diskriminerande mot kvinnor på en rad områden. Enligt sharialagen förlorar kvinnan vårdnaden av barnen till maken när barnen uppnått en viss ålder. Denna åldersgräns höjdes 2003 från 9 till 13 år för söner och från 12 till 15 år för döttrar. De begränsningar som finns i mödrars vårdnadsrätt att fram till denna ålder och utan faderns medgivande besluta i frågor som rör barnet, t ex vad gäller resor och bostad, kvarstår. En far kan från myndigheterna begära reseförbud för ogifta döttrar och en make kan på samma sätt begära reseförbud för sin hustru (se punkt 6).

Arvsrätten, som alltså bygger på sharia, tolkas så att kvinnor endast ärver hälften jämfört med manliga arvtagare. Ett skäl till detta uppges vara att män har livslångt försörjningsansvar för föräldrar och ogifta systrar. Giftna män har även försörjningsplikt gentemot hustrur och barn. Polygami är tillåtet för muslimska män och förekommer i begränsad utsträckning, främst på landsbygden. Kvinnor är inte diskriminerade vad gäller rätten att äga eller bruka mark.

Hedersmord förekommer sannolikt men i vilken utsträckning är inte känt. Observatörer menar att det är mindre vanligt i Syrien än i regionen i stort. Ämnet är dock tabubelagt och hedersmord kan döljas genom att dödsorsaken uppges som dråp eller olyckshändelser etc. I likhet med andra länder i regionen förutser lagstiftningen strafflösdömd vid hedersmord.

Det saknas tillförlitlig statistik om våld mot kvinnor. Observatörer menar att våld och våldtäkt mot kvinnor vanligen sker inom familjen. Varken strafflagen eller någon annan lag innehåller dock en explicit referens till våld inom familjen. Våldtäkt inom äktenskapet är dessutom explicit undantaget från strafflagens paragraf om våldtäkt. Lagen förutser strafffrihet för män som gifter sig med den kvinna de våldtagit. Skamproblematiken, som utgör ett icke-oväsentligt inslag i kulturen, gör att våldtäkter sällan anmäls.

Även sekulär lagstiftning diskriminerar i vissa fall mot kvinnor. Otrohet definieras enligt strafflagen som ett brott både för kvinnor och män. Kvinnors otrohet kan dock ge dubbelt så långt straff (upp till två års fängelse) som mäns och kräver betydligt lägre bevisnivå för fällande dom än en hustrus anmälan om en makes otrohet.

15. Barnets rättigheter

Flickor och pojkar har enligt lagen samma rättigheter till utbildning och sjukvård. På landsbygden kan sociala värderingar och traditioner verka negativt på flickors möjlighet till utbildning och arbete (se punkt 12).

Barnkommittén yttrade sig i juli 2003 om Syriens rapport. Kommittén välkomnade en rad åtgärder som den syriska regeringen vidtagit, men beklagade att den inte hade implementerat flera av kommitténs tidigare rekommendationer, inkl. integration av barnkonventionens principer i lagstiftningen och prioritering för barns ekonomiska och sociala rättigheter i budgeten. Kommittén beklagade även att ingen översyn av Syriens reservation mot barnkonventionen hade initierats, detta mot bakgrund av att reservationen potentiellt gick emot flera av konventionens artiklar och ev. stod i motsatsförhållande till konventionens syfte. Kommittén var bl a bekymrad över inskränkningarna vad gäller barns religions- och åsiktsfrihet.

Det saknas offentlig diskussion om misshandel och sexuellt utnyttjande av barn, inklusive barnprostitution. Åtminstone från offentliga sammanhang att döma är intrycket att det inte är vanligt att t ex föräldrar örfilar sina barn. Det finns ingen specifik referens till barnmisshandel i lagen, men barnmisshandel kan åtalas under strafflagens allmänna paragraf om misshandel. Våldtäkt mot barn nämns specifikt och kan bestraffas med upp till 21 års fängelse beroende på barnets ålder. I nämnda yttrande från barnkommittén rekommenderas Syrien att införa lagstiftning som förbjuder alla former av våld mot barn, inklusive sexuella övergrepp. Det saknas handlingsplan för barns rättigheter, men enligt uppgift finns det planer på att utarbeta en sådan plan.

Straffåldern för barn höjdes under 2003 från 7 till 10 år. Det råder undermåliga förhållanden för barn i fängelseliknande institutioner där ofta föräldralösa och marginaliserade barn med sociala problem hamnar tillsammans med barn som begått brott. Det rapporteras att det saknas övervakning och varje form av utbildning. Flickor som rymt hemifrån eller begått ett brott är än mer utsatta i dessa institutioner.

Syrien har ratificerat ILO:s konventioner om förbud mot barnarbete (se punkt 10). Syrisk lagstiftning anger minimiåldern för anställning till 15 år och förbjuder all form av arbete under 12 år. Föräldrarnas tillstånd krävs dock för arbete under 16 års ålder. Lagen omfattar dock endast de barn som erhåller lön för arbetet, vilket rapporteras exkludera ett stort antal barn som arbetar inom ett familjeföretag eller jordbruk, inte minst bland fattigare familjer och på landsbygden.

Statslösa kurdiska barn saknar en rad rättigheter (se vidare under punkten 16).

16. Olika befolkningsgruppers situation

Kurderna, som utgör ungefär 10 procent av befolkningen om ca 17 miljoner, är inte utsatta för direkt förföljelse, men åtnjuter inte heller fulla minoritetsrättigheter. T ex får kurdiska inte användas som undervisningsspråk

och kurders kulturella uttryck begränsas. Ca 200 000 – 250 000 kurder är statslösa efter att dåvarande syriska regeringen på 60-talet, i en arabiseringskampanj i norra delen av landet, främtog runt 120 000 kurder deras syriska medborgarskap.

De statslösa kurderna saknar en rad rättigheter som syriska medborgare – inklusive flertalet kurder – har. De statslösa kurderna betecknas idag av de syriska myndigheterna antingen som *ajanib* eller *maktoumeen*. Framförallt de senare saknar idag en rad rättigheter. I enlighet med syrisk nationalitetslagstiftning går den statslösa statusen (*ajanib* respektive *maktoumeen*) dessutom i arv på faderns sida.

Ajanib har en typ av id-kort och kan ansöka om *laisser-passer* hos myndigheterna för studier och läkarvård utomlands. *Maktoumeen* har inte rätt till denna typ av id-kort och kan inte legalt resa utomlands. *Ajanib* kan till skillnad från *maktoumeen* ansöka om tillstånd att arbeta. Varken *ajanib* eller *maktoumeen* har formell rätt att äga fast egendom, fordon eller äga en näringsverksamhet. *Ajanib* som arbetar legalt har liksom övriga arbetande syrier tillgång till subventionerad allmän sjukvård. Eftersom *maktoumeen* inte har tillgång till legal anställning har de inte heller tillgång till subventionerad sjukvård. Icke-anställda – *ajanib*, *maktoumeen* eller syrier i övrigt – har däremot tillgång till subventionerad akutsjukvård. *Maktoumeen* kan till skillnad från *ajanib* inte legalt ingå eller registrera äktenskap. Därför kan de inte heller legalt registrera sina barn. Detta medför i sin tur att barnen inte har rätt till skolgång. I praktiken ger dock i allmänhet myndigheterna *maktoumeen* tillgång till basutbildning.

Det har under året förekommit rapporter om dödsfall i förvar, tortyr och arresteringar av kurder, inte minst de som gripits i samband med sammanstötningarna längs etniska linjer i mars 2004. Sammanstötningarna ledde enligt officiella uppgifter till 25 personers död (flertalet av dem kurder men även syriska poliser) och ett okänt antal sårade. Syriska myndigheter har inte offentliggjort uppgifter om antalet arresterade, men kurdiska källor har rapporterat om att det handlade om hundratals eller t o m tusentals personer, inklusive minderåriga.

Amnesty rapporterade den 11 augusti om att fem kurder ska ha dött av sviterna av tortyr dittills under 2004. Bl a kurdiska partier har rapporterat att även minderåriga kurder utsatts för misshandel i förvar. Ett 30-tal kurder är åtalade inför säkerhetsdomstolen i Damaskus för bl a separatism och medlemskap i illegal organisation. Ytterligare 140 rapporteras vänta på rättegång i militärdomstol. Deras åtalpunkter uppges variera och inkluderar även våldsbrottsrelaterade anklagelser.

Den 27 juni 2004 dömdes sju kurder till 1 respektive 2 års fängelse av säkerhetsdomstolen. De arresterades i juni 2003 efter en demonstration framför UNICEF i Damaskus för rätten till undervisning på kurdiska. Den 10 oktober 2004 dömdes säkerhetsdomstolen en meddemonstrant till 3 års fängelse. Enligt MR-advokater greps den senare efter att ha postat foton från demonstrationen på Internet.

De många religiösa minoriteterna i Syrien har rätt att utöva sin religion och det finns inga uppenbara tecken på förföljelse eller diskriminering på religiösa grunder. De mycket få judar som fortfarande lever kvar i Syrien har vissa restriktioner vad gäller deltagande i det politiska livet. Judarna har en egen primärskola som undervisar i judendom. Arabiska är det officiella språket i statliga skolor men undervisning tillåts i sk liturgiska språk så som armeniska, hebreiska och arameiska.

Formateret: Dansk

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning

Lagen gör ingen explicit referens till sexuell läggning, men förbjuder "onaturlig sexuell samvaro", vilket kan straffas med upp till tre års fängelse. Det bedrivs dock ingen aktiv förföljelse av homosexuella från myndigheternas sida, även om det förekommer rapporter om att homosexuella som ertappas tas i förvar. Det råder inte social acceptans för homosexualitet bland allmänheten. Det finns ingen debatt om rätten till frihet från diskriminering på grund av sexuell läggning, vilket inte heller är en fråga som drivs av de MR-grupper som verkar i landet.

18. Flyktingars rättigheter

Syrien har inte ratificerat 1951 års flyktingkonvention eller dess protokoll från 1967. Främsta orsaken är avsaknad av lösning på den arabisk-israeliska konflikten och de palestinska flyktingarnas rätt till återvändande. Syrien har en långtgående policy att tillåta alla araber inresa i landet.

Nationell flyktinglagstiftning saknas. De 400 000 registrerade palestinierna, som utgör den största gruppen icke-syriska araber i landet, åtnjuter dock i princip alla rättigheter utom medborgarskap. Det finns dessutom vissa inskränkningar i deras rätt att äga fast egendom (te x jordbruksmark). Den näst största gruppen är irakier, som uppskattas till 250 000 personer av den syriska regeringen. UNHCR har registrerat 12 000 irakier som anlänt till Syrien sedan Irakkrigets början i mars 2003. Dessa har endast getts tillfällig skyddsstatus. 2500 personer, främst från Irak, men även somalier, sudaneser, afghaner m fl, har tillerkänts flyktingsstatus av UNHCR.

I de enskilda fall där myndigheterna - oftast på politiska grunder eller av sk säkerhetsskäl - inte vill acceptera en "asylsökande" som UNHCR bedömer ha

skyddsbehov, sänds personen som regel inte tillbaka utan UNHCR tillåts ordna vidarebosättning i ett tredje land.

19. Funktionshindrades situation

Syrisk lagstiftning skyddar handikappade från diskriminering och strävar efter integrering t.ex. på arbetsmarknaden, men sociala mönster skapar en svåröverkomlig segregering. Personer med funktionshinder göms ofta undan från det allmänna livet.

20. Oberoende organisationer för mänskliga rättigheter

Avsaknaden av självständiga MR-organisationer påpekades 2001 i FN:s kommitté för mänskliga rättigheter. Utrymmet för MR-organisationer och MR-aktivister att verka tycks dock ha ökat något under senare år. Flera av dem har ansökt om registrering men fått avslag från myndigheterna, som dock tycks tolerera deras verksamhet inom vissa ramar. Ett antal demonstrationer, vanligtvis organiserade gemensamt av kurdiska partier och MR-grupperna, har tillåtits under 2004. Dessa har dock varit synnerligen välövervakade evenemang, som i vissa fall utmynnat i viss brutalitet från polisens sida mot demonstranterna, som i vissa fall även tagits i förvar.

Det förekommer att MR-aktiva personer arresteras, utsätts för trakasserier, förhindras utresa från landet etc. Ordföranden för den icke-tillåtna MR-NGO:n Committee for the Defence of Democratic Liberties and Human Rights in Syria, Aktham Naissé, arresterades i april. Han frisläpptes mot borgen den 16 augusti. Hans rättegång har skjutits upp till den 16 januari 2005. Ordföranden för Human Rights Association of Syria (HRAS), som 2002 frantogs rätten att verka som advokat och 2003 förbjöds att hålla offentliga föredrag och resa utomlands, fick efter att ha överklagat dessa beslut tillbaka sina rättigheter, inklusive rätten att lämna landet. Trots det har han under 2004 nekats utresa. Att MR-aktivister får reseförbud är ö h t relativt vanligt.

21. Fältverksamhet eller rådgivning på området mänskliga rättigheter

FN:s särskilda organ för palestinska flyktingar, UNRWA, är verksamt i Syrien liksom UNHCR, UNICEF och UNDP. Endast UNICEF har egentligen lyckats bedriva en MR-relaterad verksamhet med bl.a. informationskampanjer, sociala projekt för utsatta barn, seminarier för representanter för polismyndigheter och domstolar rörande barns rättigheter etc. I mars 2004 undertecknade dock den syrisk regeringen ett omfattande regionalt MR-relaterat UNDP-projekt som spänner över flera sektorer. Implementeringen av detta har ännu inte påbörjats.

ICRC finns representerade i Syrien med anledning av den israeliska ockupationen av Golan-höjderna men tillåts inte besöka fängelser. ICRC har organiserat aktiviteter för ökad kunskap om internationell humanitär rätt.

EU-kommissionen har ännu inte genomfört något MR-projekt i egentlig mening. Projekt som stödjer reformer i stort, t.ex. inom statlig förvaltning och utbildningsväsendet pågår. För 2005-6 har dock medel avsatts för ett projekt som syftar till att stödja civilsamhället.